

Nationaal Monument
Kamp Amersfoort

Bureau commandant keert terug

Interview Kim Putters

'Smokkelbrieven' van leerlingen

Het stokje van Kotälla?

Colofon

InBeeld is een uitgave van de Stichting Nationaal Monument Kamp Amersfoort. Het magazine verschijnt twee keer per jaar. De oplage van dit nummer is 3.000 exemplaren. Een digitale versie van het magazine wordt gepubliceerd op de website www.kampamersfoort.nl. Het magazine is gratis en wordt verzonden aan donateurs van de Stichting en andere belangstellenden.

St. Nationaal Monument Kamp Amersfoort
Opgericht 28 maart 2000
Register Kamer van Koophandel
Gooi- en Eemland: 32079321
Bankrekening: NL65RABO 0112 8775 91
Stichting Kring van Beschermers Nationaal Monument Kamp Amersfoort:
NL03RABO 0175 8989 28 BIC: RABONL2U
ANBI erkend (8163.52.276)

Bezoek- en correspondentieadres:

Loes van Overeemlaan 19
3832 RZ Leusden
Telefoon: 033-461 31 29
www.kampamersfoort.nl
www.facebook.com/KampAmersfoort
https://twitter.com/kamp_amersfoort
E-mailadres: info@kampamersfoort.nl

Redactie:

Aan deze uitgave hebben bijgedragen: Edie Brouwer, Leen Bakker, Onno Doorn, Kees Groothuis, Richard Hoving, José Huurdeman, Carla Huisman, Johan de Kruijff, Willemien Meershoek, Remco Reiding, Karin van Steeg, Gerti Wit-Meurs. Eindredactie: Remco Reiding, Carla Huisman. Foto cover: © Gabriëlle de Kroon. Foto's en afbeeldingen in dit nummer zijn afkomstig van Saskia Berdenis van Berlekom, Anton Dommerholt/Reformatorisch Dagblad, Foppe Dupon, Carla Huisman, Marco Peters, Remco Reiding, Inno Rutting, Frank Diemel, SCP en eigen collectie Stichting Nationaal Monument Kamp Amersfoort. Zoveel mogelijk is getracht de eventuele rechthebbenden van foto's te achterhalen. Als u meent rechten te ontleen aan het gebruikte materiaal zonder dat daarvoor autorisatie is verleend, of heeft u opmerkingen over, of bezwaren tegen het gebruik van bepaalde teksten, namen, foto's, tekeningen of beeldmerken, wilt u dan contact opnemen met de redactie.

© Stichting Nationaal Monument Kamp Amersfoort

Niets uit deze uitgave mag worden vervaelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt zonder voorafgaande toestemming van de redactie.
Vormgeving/Druk: Drukkerij De Gans
ISSN 2212-8093

Openingstijden Nationaal Monument Kamp Amersfoort

Periode maart t/m oktober:

Dinsdag t/m vrijdag 09.00 - 17.00 uur
Zon- en feestdagen 13.00 - 17.00 uur
(27 april gesloten)

Periode november t/m februari:

Dinsdag t/m vrijdag 10.00 - 16.00 uur
Zon- en feestdagen 12.00 - 16.00 uur
(25 en 26 december en 1 januari gesloten)
Bij bijzondere gelegenheden kan de gedenkplaats gesloten zijn. U wordt geadviseerd onze website www.kampamersfoort.nl te raadplegen voor actuele openingstijden.

Onze activiteiten worden mede mogelijk gemaakt door het vfonds met middelen uit de Nationale Postcode Loterij en de BankGiro Loterij.

Inhoudsopgave

Voorwoord

- Willemien Meershoek, directeur Kamp Amersfoort 3

Herdenkingen

- Interview Kim Putters 4
- Foppe Dupon overleefde drie kogels en het kamp 6
- Nabestaanden herdenken executie na 75 jaar 7
- Tocht van Vrees en Hoop keert jaarlijks terug 8
- Kaarsjes op het Russisch Ereveld 10

Exposities en presentaties

- Bureau van de commandant keert terug 11
- Laatste aanwinsten 12

Onderzoek

- De biografie van een beul, column Richard Hoving 15
- Onderzoekers markeren executieplekken 16

Educatie

- Leerlingen schrijven 'smokkelbrieven' 17

Toekomst Kamp Amersfoort

- Vernieuwingsplannen 19

Vrijwilligers

- Kamp Amersfoort heeft plaats voor nieuwe vrijwilligers 20
- Introductie nieuwe vrijwilligers 20
- Belevissen van een gids 21

In Memoriam

- Frans van den Berg 22
- Nelly Benders 22
- Piet Hoevenaars 23
- Oud-gevangenen 23

Agenda

24

Voorwoord

Willemien Meershoek

Directeur Nationaal Monument
Kamp Amersfoort

Foto: Marco Peters

Elk jaar om deze tijd nemen de drukte en de spanning toe. Allemaal data in een kort tijdsbestek, waarin verschillende gebeurtenissen worden herdacht. Elk jaar een belangrijke periode met toenemende aandacht voor de educatieve rol van plekken als Kamp Amersfoort. Om met de in dit blad geïnterviewde Kim Putters, directeur van het Sociaal en Cultureel Planbureau, te spreken: "Zorg voor je verleden, als je rooskleurig de toekomst tegemoet wilt gaan."

Goed voor het verleden van Kamp Amersfoort zorgen is ons dagelijks werk. Dat verleden willen we steeds duidelijker weergeven. De verhalen van Kamp Amersfoort en de feiten die zich hier hebben voorgedaan, krijgen straks met de vernieuwingen een plek in een vaste tentoonstelling en een educatief programma.

We doen, hoewel de oorlog 73 jaar geleden is beëindigd,

nog steeds nieuwe ontdekkingen. Zoals een (mogelijk) martelwerktuig van Kotälla en informatie over de executieplekken op de Leusderheide. Naarmate meer nabestaanden Kamp Amersfoort bezoeken, worden met grote regelmaat originele brieven van voormalig gevangenen, foto's en andere materialen aan ons gegeven, zoals een koffer van een gevangene die op transport zou gaan.

Deze ontdekkingen en schenkingen maken de verhalen, deze 'levende geschiedenis', steeds completer. Dus wanneer u nog foto's, filmpjes, documenten of andere zaken in uw bezit hebt, schroom dan niet contact met ons op te nemen. Als u er geen afstand van wilt doen, dan zijn we ook blij met een scan of kopie.

We zien u graag op 9 april, 19 april en/of 4/5 mei!

Willemien Meershoek

Kim Putters:

“Kampverhalen zijn van onschatbare waarde”

Door: Remco Reiding

Kim Putters, directeur van het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP), spreekt op 4 mei op de Dam tijdens de Nationale Dodenherdenking. Maar eerst is hij op 19 april te gast bij Kamp Amersfoort. "Enorm eervol. Echt ontzettend mooi om te mogen doen."

Waarom spreekt de directeur van het SCP bij herdenkingen?

“Dat moet je eigenlijk vragen aan de mensen die mij hebben uitgenodigd, maar ik kan wel uitleggen wat het SCP doet. Wij volgen al 43 jaar hoe Nederlanders het leven ervaren, hoe ze zich tot elkaar verhouden. We houden een vinger aan de pols van de Nederlandse samenleving, meten de temperatuur. We merken dus ook onderbuikgevoelens op en proberen die te begrijpen, te verklaren.

We geven de machtshebbers – gevraagd en ongevraagd – advies. Daarom is het belangrijk dat het SCP onafhankelijk blijft, zodat we onafhankelijk kunnen blijven informeren wat er aan de hand is en een spiegel van de samenleving kunnen voorhouden.”

Wat heeft dat te maken met de Tweede Wereldoorlog?

“Bij onze cultuuronderzoeken komt de Tweede Wereldoorlog vaak voor als onderdeel van onze identiteit. Tegelijkertijd zien we om ons heen hoe zaken polariseren, hoe groepen tegenover elkaar komen te staan. Mensen vragen zich af of we elkaar nog wel kunnen vertrouwen. Of we informatie kunnen vertrouwen, of die nu van onszelf,

van de machthebbers of van de media komt. Dat alles is misschien niet te vergelijken met de Tweede Wereldoorlog, maar die oorlog is wel een unieke bron van kennis en lessen die uit het verleden zijn te trekken.”

Wat is in dit kader gezien het belang van Nationaal Monument Kamp Amersfoort?

“We kunnen niet genoeg blijven onderstrepen hoe belangrijk die monumentale rol is, hoe belangrijk het is om te blijven herdenken. Bij iedere stap die je bij Kamp Amersfoort zet, kun je de verhalen voelen, bijna optillen. Die komen zo indringend binnen.

Ze zijn van onschatbare waarde voor jongere generaties. Ze zijn onderdeel van wat we zijn en waar we vandaan komen, van onze identiteit.

Gelukkig is er de laatste jaren weer meer aandacht voor onze cultuur en geschiedenis, maar nog steeds niet genoeg, als je het mij vraagt.

Kamp Amersfoort is bijvoorbeeld afhankelijk van een paar medewerkers, veel vrijwilligers en een beetje geld, terwijl de betekenis van die plek enorm is.

Mijn boodschap is dan ook: zorg voor je verleden, als je rooskleurig de toekomst tegemoet wilt gaan.

Biografie Kim Putters

Kim Putters (1973) is directeur van het Sociaal en Cultureel Planbureau. Hij groeide op in Hardinxveld-Giessendam. Van 2002 tot 2012 was Putters er gemeenteraadslid en fractievoorzitter voor de PvdA. Putters is ook kroonlid van de Sociaal-Economische Raad en adviserend lid van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid. Hij is daarnaast bijzonder hoogleraar van de Erasmus Universiteit Rotterdam. Van 2003 tot 2013 was Putters lid van de Eerste Kamer.

Eén bezoek aan een kamp als Amersfoort kan meer zeggen dan tien geschiedenislessen. Om een voorbeeld te noemen: mijn neefjes groeien op in de Alblasserwaard, waar ik ook vandaan kom. Ze leren vrijwel niets over de grond waarover ze dagelijks naar school lopen. Als je ze erover vertelt, dan beklijft het, omdat het beleving wordt."

Veel gevangenen in Kamp Amersfoort waren net als u afkomstig uit de Alblasserwaard. Is dat verhaal van de zogenaamde Merwedegijzelaars, honderden mannen die op 16 mei 1944 zijn opgepakt, u bekend?

"Zeker. Ik ben mijn hele leven scout geweest in Hardinxveld-Giessendam. Daar is dit natuurlijk een heel belangrijk oorlogsverhaal, dat wij jaarlijks met onze leiding bespreken. Wat doen we daar eigenlijk op die Sluisweg, waar we als scouts op 4 mei altijd bij het monument stonden? Op 4 mei op de Dam heb ik te weinig tijd om hier op in te gaan, en Eberhard van der Laan heeft dit al eens gedaan, maar in mijn toespraak bij Kamp Amersfoort zal ik hier zeker naar verwijzen."

Wat verbindt u persoonlijk met de Tweede Wereldoorlog?

"Ik ben van na de oorlog en mijn ouders zijn dat ook. Maar ik ben wel altijd gefascineerd geweest door de verhalen die mijn opa vertelde. Hij had een kist op zolder staan, waarin ook spulletjes uit oorlogstijd zaten. Zijn kapiteinsuniform, muntjes, zijn vaarbewijs, voedselbonnen. Dan kwamen de verhalen los. Over hoe het was in de hongerwinter. Of wanneer de Duitsers, die hij overigens altijd Moffen is blijven noemen, kwamen controleren of hij wel een vaarbewijs had. En de angst die hij dan had dat de mensen die hij illegaal vervoerde, ontdekt zouden worden. Ik heb er spijt van dat ik toen niet heb doorgevraagd. Waar slechts flarden overblijven, kunnen de verhalen verloren gaan."

De laarzen van Berg

Namens de nabestaanden spreekt op 19 april Gabriëlle de Kroon. Haar grootvader zat in Kamp Amersfoort gevangen. Geïnspireerd door zijn lot maakte zij fraaie foto's van enkele relikwieën in het bezoekerscentrum. Ook de laarzen van kampcommandant Berg, op de voorpagina van dit magazine, zijn door De Kroon op de gevoelige plaat gelegd.

Oud-gevangene spreekt 19 april

Foppe Dupon overleefde drie kogels en het kamp

Door: Remco Reiding

Kamp Amersfoort is opgetogen dat we opnieuw een oud-gevangene bereid hebben gevonden om zijn verhaal te vertellen bij de jaarlijkse herdenking op 19 april. De 95-jarige Foppe Dupon komt ervoor helemaal uit het Friese Garijp.

Boerenknecht Foppe Dupon duikt onder om niet te hoeven werken voor de Duitsers. Op Nieuwjaarsdag 1944 maakt hij een wandeling naar het Bergumermeer. Het is zondag en dan zijn de Duitsers doorgaans minder actief. Plotseling gaat het helemaal mis. Hij stuit op een Duitse patrouille en gaat op de vlucht. Kogels suizen om zijn oren. Hij wordt geraakt: in zijn pols, zijn been, zijn onderbuik.

Dupon heeft geluk dat net de huisarts van Bergum voorbijrijdt. Hij redt zijn leven, laat hem in een ziekenhuis opnemen en een paar maanden later is Dupon weer thuis.

Op 25 mei is zijn moeder jarig en de bakker heeft speciaal daarvoor een oranjekeek gebakken. Dan staan ineens drie politiemannen voor de deur. Dupon slaat opnieuw op de vlucht, maar hij wordt gepakt en afgevoerd naar Kamp Amersfoort.

Met meer jongemannen die hebben geweigerd in Duitsland te gaan werken, wordt Dupon opgesloten in de Rozentuin.

Foto: Frank Diemel

“Eén en al bloemen? Nee, een geheel door prikkeldraad ingesloten ruimte”, vertelt hij in zijn memoires over de aankomst in Kamp Amersfoort.

Voor het appel maakte op Dupon grote indruk. “Sommigen konden dat niet vol houden; zij werden met een emmer koud water en stokslagen gedwongen toch weer op te staan.”

In juli 1944 wordt Dupon op transport gesteld naar de omgeving van Augsburg. “Om negen uur werd ons wat koffiesurrogaat aangeboden, 's middags was er een werkpaauze van een uur waarbij we koolwater met een smaakje kregen dat voor soep moest doorgaan, terwijl het aftreksel dat we om drie uur kregen beslist geen thee was.”

Toch overleeft Dupon de oorlog. En we zijn opgetogen dat hij op 19 april onze spreker is.

Nabestaanden herdenken executie na 75 jaar

Door: Edie Brouwer

Op 29 december herdacht Kamp Amersfoort 31 verzetsmensen die precies 75 jaar geleden op de Leusderheide werden gefusilleerd. Vele tientallen nabestaanden brachten voor het eerst een bezoek aan het voormalige kamp.

In de natte sneeuw stonden ze tezamen rond monument de Gevangene voor het vuurpeloton. De 87-jarige zoon van Joseph Jacob Rozendaal, speciaal overgekomen uit Canada. De 91-jarige zus van Andries Stemerding, die de afscheidsbrief van haar broer aan Kamp Amersfoort schonk. En tientallen andere nabestaanden van 31 gefusilleerde verzetsmensen, die door Kamp Amersfoort waren getraceerd en uitgenodigd.

Daar bij de Stenen Man, zoals het monument in de volksmond wordt genoemd, kwamen de mannen 75 jaar na hun dood bij wijze van spreken tot leven. Dankzij de foto's die hun familieleden aan Kamp Amersfoort gaven, dankzij de afscheidsbrieven die zorgvuldig zijn bewaard en dankzij de komst van zoveel nabestaanden.

Ook 75 jaar geleden was het een natte, koude dag. Op de Leusderheide beleefden 31 verzetsmannen, toen hun laatste moment. Dertien van hen waren lid van de verzetsgroep de Leeuwengarde, tien van de CPN, zeven van de Nederlandse Volksmilitie (NVM). Eén slachtoffer werd nooit geïdentificeerd.

De mannen waren veroordeeld wegens spionage, verboden wapenbezit en aanslagen (Leeuwengarde en NVM) of het drukken en verspreiden van De Waarheid (CPN). Niet eerder was er een groep verzetsmensen gefusilleerd vanwege het maken van een verzetskrant.

“Er is moed voor nodig om onrecht te bestrijden. Deze mannen, de meesten op jonge leeftijd, hadden moed”, sprak Willemien Meershoek, directeur van Kamp Amersfoort, 75 jaar later. „Deze 31 mannen behoorden tot de vroege verzetslieden. Zij roeiden met gevaar voor eigen leven tegen de stroom in. En hun grootste angst is werkelijkheid geworden.”

Foto: Anton Dommerholt/Reformatorisch Dagblad

De directeur riep op ook vandaag verdraagzaam te zijn jegens minderheden, omdat we anders “die groep een stukje van hún vrijheid ontnemen.”

Nadat de namen en leeftijden van de slachtoffers waren voorgedragen, werden drie afscheidsbrieven voorgelezen. Uit de brief van Izak Sies citeert één van de naar hem vernoemde kinderen van zijn broers: “Als ik dit schrijf heb ik nog slechts enkele uren te leven en eindigt met dit jaar tevens mijn jonge leven.”

Kleinzoon Bram las uit die van zijn grootvader Gerrit Willem Surquin: “De laatste gedachten zijn bij jullie. Ik zal sterven met de foto's van jullie in de hand en gedachten bij jullie. Dus vrouw wij zien elkander terug boven.”

Kleinzoon Barend de Reuver citeerde uit de afscheidsbrief van zijn grootvader Barend Hazenkamp: “Zeg allen dat ik gestorven ben voor het werken om een nieuwe en betere maatschappij te krijgen dan er was”. Na diens laatste geschreven woorden “Dag lieve, ik ga!” volgde er één minuut stilte.

Het in 2015 verschenen boek ‘Een dominee voor het vuurpeloton’ van Bas Hooghwerff gaat over ds. J. Kars, één van de 31 mannen. Het is te verkrijgen bij Kamp Amersfoort (€ 18,50).

Tocht van vrees en hoop keert jaarlijks terug

Door: Carla Huisman

Meer dan driehonderd mensen liepen op 11 oktober 2017 mee met de eerste Tocht van Vrees en Hoop. De belangstelling was zo groot dat we de tocht jaarlijks gaan organiseren.

"Ik heb van mijn opa zijn laatste knuffel gekregen op het station. Hij is nooit meer teruggekomen."

(Mevrouw Thomas uit Putten)

Omdat we niet willen vergeten wat er toen is gebeurd, liepen we op 11 oktober 2017 deze tocht opnieuw, 73 jaar na dato. We volgden zo veel mogelijk dezelfde route als in 1944 en net als toen viel tijdens het lopen de schemering en later de nacht in. Er liepen meer dan 300 mensen mee bij deze stille tocht, onder wie de burgemeesters van Leusden, Amersfoort en Putten. Maar ook veel nabestaanden, familieleden en andere betrokkenen.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog werden vanaf Kamp Amersfoort veel gevangenen doorgevoerd naar diverse Duitse kampen. Een van de grootste transporten was op 11 oktober 1944. Er liepen meer dan 1400 mannen mee. Ze vertrokken om 18.00 uur vanuit het kamp en kwam tegen 19.30 uur aan bij het station, waarvandaan zij werden afgevoerd naar het Noord-Duitse concentratiekamp Neuengamme. Weinigen van hen overleefden de oorlog.

"Ik loop mee, omdat pap deze tocht ook heeft gemaakt. We mogen deze tragische gebeurtenis niet vergeten."

(Mevrouw Van den Brink-van Drie)

De burgemeesters van Leusden, Putten en Amersfoort leiden met directeur Willemien Meershoek de Stille Tocht.

Foto: Saskia Berdenis van Berlekom

"We willen de geschiedenis levend houden en dichterbij brengen. Door het lopen van de tocht kunnen jongeren invoelen wat mensen hebben meegemaakt."

(Egbert Boerma, rector Corderius College)

Bij aankomst op het station werden honderden brandende kaarsjes neergezet. Om stil te staan bij het feit dat wij na deze tocht allemaal weer naar huis kunnen, dat we in een vrij land leven, waarin we elke dag opnieuw keuzes kunnen maken.

Vanwege de grote belangstelling voor de tocht en de vele positieve reacties hebben we besloten deze jaarlijks te herhalen. En daar betrekken we de jongere generatie nadrukkelijk bij. Het Corderius College, een grote middelbare school in Amersfoort, heeft de tocht geadopteerd.

We zijn nog steeds op zoek naar mensen die meer kunnen vertellen over de historische foto's die zijn gemaakt van transporten uit het kamp naar het station. Heeft u informatie over deze foto's of informatie over het transport van 11 oktober, neem dan contact op met Carla Huisman (carla@kampamersfoort.nl of 033-4613129).

Egbert Boerma (rector Corderius) met twee leerlingen en directeur Willemien Meershoek

Het transport in 1944.

Kaarsjes op het Russisch Ereveld

Door: Stichting Russisch Ereveld

Het Russisch Ereveld in Leusden was dit jaar op Kerstavond voor het eerst verlicht. Vrijwilligers staken kort na zonsondergang 865 kaarsjes aan, zodat alle graven op het Ereveld aan het donker werden onttrokken.

“Deze oorlogsslachtoffers liggen ver van huis begraven en hun families kunnen het graf niet zomaar bezoeken. Dus hebben wij dit jaar voor hen een kaarsje geplaatst”, vertelt Remco Reiding, oprichter van de Stichting Russisch Ereveld.

Door de sterke wind bleek het nog een hele uitdaging te zijn de kaarsjes brandend te houden. Maar uiteindelijk stond bij elk graf in elk geval een kaarsje. Ze waren beschikbaar gesteld door Crematorium en Begraafplaatsen Amersfoort, dat op de naastgelegen begraafplaats Rusthof op Kerstavond al jaren een samenzijn voor nabestaanden en belangstellenden organiseert.

Op het Russisch Ereveld liggen ook de 101 Sovjetsoldaten

die in en nabij Kamp Amersfoort om het leven werden gebracht. In het kamp stierven er 24 aan honger, ziekte en mishandeling. Op 9 april 1942 schoten de nazi's de resterende 77 dood.

Ook die gebeurtenis wordt met het plaatsen van kaarsjes herdacht: op maandag 9 april om 06:30 uur 's ochtends, bij zonsopgang dus. Na de herdenking is iedereen van harte welkom in het bezoekerscentrum van Kamp Amersfoort voor een ontbijt.

De Stichting Russisch Ereveld hoopt met deze initiatieven, in samenwerking met Kamp Amersfoort, de nagedachtenis aan de in Leusden begraven Sovjetsoldaten levend te houden.

Kamp Amersfoort vindt bureau kampcommandant terug

Door: Remco Reiding

Kamp Amersfoort heeft het bureau van kampcommandant Karl Peter Berg teruggevonden. Het bureau is te zien in het bezoekerscentrum.

Het bureau werd na de Tweede Wereldoorlog in beslag genomen door de Nederlandse autoriteiten. Nadien bleef het in bezit van defensie. Verschillende commandanten hebben aan het bureau gewerkt. Het ging telkens met de eenheid mee, zelfs naar Duitsland.

Vrijwilligers van Kamp Amersfoort kwamen het bureau op het spoor en wisten het veilig te stellen. Nu staat het op de plek waar het tijdens de oorlog stond: in de ruimte die dienst deed als kantoor van de commandant.

Rond het bureau is een kleine expositie ingericht over commandant Karl Peter Berg. Hij werd na de oorlog ter dood veroordeeld en was één van de vijf Duitsers die in ons land werden gefusilleerd.

De laarzen van Berg zijn erbij geplaatst. Na de oorlog lieten politierechercheurs hem aanwijzen waar in de omgeving van het kamp slachtoffers begraven lagen. Tijdens één van deze zoektochten sommeerde de Amersfoortse begrafenisondernemer Antonie van Haselen Berg zijn laarzen af te staan, omdat zijn schoenen versleten waren. In januari 2013 werden Bergs laarzen door zijn zoon Hans van Haselen geschonken aan Kamp Amersfoort.

Gabriëlle de Kroon, die op 19 april als nabestaande zal spreken tijdens de jaarlijkse herdenking, maakte fraaie foto's van de laarzen van Berg. Eén van haar foto's siert de voorpagina van dit magazine.

Laatste aanwinsten

De koffer van Gerrit Verhoeff

Door: Carla Huisman

"Ik ben in het bezit van de koffer van mijn vader die gevangen zat in Kamp Amersfoort, in blok II. Ik vraag me af of u daar interesse in heeft? Met vr. gr. Gé Verhoeff."

In januari kwam bovenstaand mailtje binnen bij Kamp Amersfoort. Medewerker Eddy van der Pluijm reageert direct: natuurlijk hebben we belangstelling.

Gerrit Verhoeff werd opgepakt bij de Merwederazzia op 16 mei 1944 en naar Kamp Amersfoort gebracht. Begin juli kreeg de familie bericht dat hij op 14 juli op transport naar Braunschweig zou gaan en of ze een koffer met inhoud wilden opsturen. Zijn broers, beiden timmerman, maakten een koffer voor hem. Op het lijstje aan de binnenkant van het deksel stond geschreven welke spullen er mee moesten op transport.

Gerrit ging echter niet op transport, want hij was die dag ziek en verbleef in de ziekenboeg. In plaats daarvan werd hij op 11 augustus 1944 weer vrijgelaten. De koffer verdween naar zolder.

"Ik speelde vroeger wel eens met spulletjes uit die koffer, maar als mijn vader dat zag, werd hij razend. Nooit praatte hij over het kamp," vertelt Gé, die samen met zijn zus de koffer naar het kamp komt brengen. Hij heeft de koffer gevonden, toen zijn vader stierf.

"Het enige wat ik me herinner," zegt Gé, "is dat mijn vader af en toe iets zei over een rozentuin, waar hij in moest staan, maar ik begreep nooit goed wat hij bedoelde."

Op een zondagmiddag lopen broer en zus mee met een publieksrondleiding. De gids vertelt over de rozentuin, waar die was, waarom gevangenen daar moesten staan en waarom het de Rozentuin werd genoemd. Als ze weer terug komen in het bezoekerscentrum, zijn ze heel stil.

De brief van Jaap Kooiman

Op een koude woensdagmiddag in januari kwam mevrouw Maridaki-Kooiman het kamp binnen wandelen met een brief van haar vader, geschreven vanuit Kamp Amersfoort in maart 1945. Nooit vertelde hij over zijn verblijf in het kamp, tot de verhalen in de laatste jaren van zijn leven stukje bij beetje los kwamen. De brief, geschreven met potlood, kwam min of meer toevallig tevoorschijn uit een oud fotoalbum van haar oma.

Mevrouw Kooiman woont in Griekenland en was op vakantie in Nederland. Een mooie gelegenheid om de brief persoonlijk te overhandigen bij het kamp. "Die brief hoort hier thuis", zegt mevrouw Kooiman, "zo is de cirkel weer rond."

In Kamp Amersfoort zijn we blij met zulke aanwinsten. Heeft u nog iets thuis liggen dat voor Kamp Amersfoort mogelijk interessant is? We horen het graag.

De laatste getuige **Boek over** oud-gevangene Wim Aloserij

Door: Remco Reiding

Wim Aloserij overleefde drie concentratiekampen en een scheepsramp met meer slachtoffers dan de Titanic. Schrijver Frank Krake tekende zijn levensverhaal op in 'De laatste getuige', dat begin april in Kamp Amersfoort wordt gepresenteerd.

Liggend op het dak van een rijdende trein ontvlucht Wim Aloserij de verplichte Arbeitseinsatz in Duitsland. Hij duikt onder bij een boer en schuilt maandenlang in een kist onder de grond, tot hij bij een razzia wordt opgepakt. Na een verblijf in het Gestapo-hoofdkwartier in de Euterpestraat en het Huis van Bewaring aan de Weteringschans, wordt hij opgesloten in Kamp Amersfoort.

Eerst is Aloserij nog verheugd dat hij naar een 'werkkamp' gaat, maar het werk op de luchthaven van Soesterberg valt enorm tegen. „Bomkraters dichtgooien en blindgangers verwijderen. De hele dag door met een schep in de weer om de schade te herstellen die de geallieerden hadden aangericht. Zwaar en bovenal erg gevaarlijk werk, dat realiseerde hij zich goed. Hij schepte dan ook zo voorzichtig mogelijk, tenzij een Kapo, Vorarbeiter, of erger nog een SS'er, hem op de vingers keek.”

Al snel ziet Aloserij de ellende in het kamp: de honger, de mishandelingen, de angst. Over het eten schrijft Krake eufemistisch: „Veel was het niet en dat kon je goed zien aan de gevangenen die al wat langer in Amersfoort zaten. Zelf zag Wim er met zijn zeventig kilo nog gezond uit. Hij was wel een paar kilo kwijt geraakt aan de Weteringschans, en die waren er in Amersfoort zeker niet weer bijgekomen.”

Na enkele weken gaat hij op transport naar een concentratiekamp in Duitsland: Neuengamme, bij Hamburg. Aloserij wordt tewerkgesteld in Husum, bij het onmenselijk zware graafcommando voor antitankgrachten. Aloserij mag van geluk spreken, dat hij in zijn jonge jaren al heeft geleerd om te overleven. Als jongen zwierf hij door de straten van Kattenburg in Amsterdam om uit de handen van zijn drinkende stiefvader te blijven.

Als de geallieerden dichterbij komen, sturen de nazi's hun gevangenen op een erbarmelijke voettocht, die aan duizenden het leven kost. In een ultieme poging zeventuizend gevangenen uit de handen van de geallieerden te houden, zetten de nazi's hen op de luxe oceaanstomer Cap Arcona. Geallieerde jachtvliegtuigen bombarderen het schip. De gevangenen zitten als ratten in de val. Duizenden komen om. Op wonderbaarlijke wijze weet Aloserij het inferno te ontvluchten.

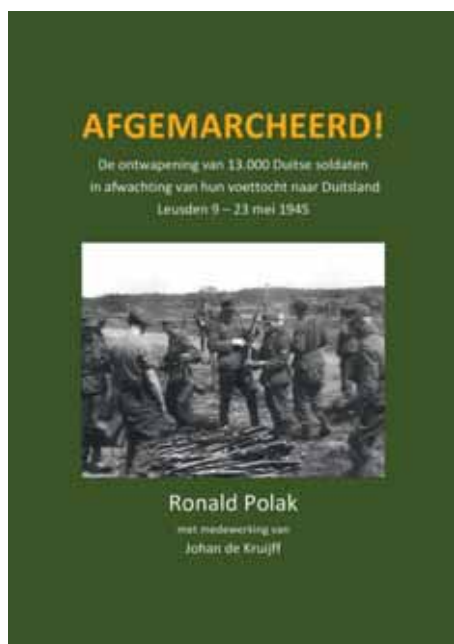
Door het persoonlijke perspectief slaagt Krake erin dergelijke grote historische gebeurtenissen en thema's voor de lezer dichterbij te brengen. Wat daarbij helpt, is zijn vlotte schrijfstijl, die hij ook al etaleerde in het boek Menthol, over een 'volbloedneger' die zich als handelaar in vooroorlogs Nederland vestigt.

Op 94-jarige leeftijd is Aloserij volgens Krake de laatste overlevende die het drama met de Cap Arcona nog kan navertellen. Daarvoor moet hij na de oorlog eerst afrekenen met zijn kampsyndroom. Dat lukt hem met de hulp van zijn vrouw en door zich te bekeren tot Jehova's Getuige. Hij wordt niet zuur, cynisch en haatdragend, maar omarmt tot op de dag van vandaag vol positivisme het leven, de liefde voor de mens en de vrijheid.

Het boek is verkrijgbaar bij Kamp Amersfoort voor € 19,99.

Afgemarcheerd!

Na de bevrijding ontwapenen de geallieerden op tien locaties in West-Nederland 120.000 Duitse soldaten. Op de avond van 9 mei 1945 beginnen twee Engelse bataljons, nog geen 2.000 man, in Kamp Amersfoort met de ontwapening van een complete Duitse infanteriedivisie. De Duitsers leggen hun wapens af op het exercitieterrein en verblijven daarna nog twee weken in het nabijgelegen bos achter prikkeldraad.

Ronald Polak verheldert deze vergeten geschiedenis in samenwerking met Johan de Kruijff aan de hand van verhalen van ooggetuigen en archiefmateriaal van de geallieerden. Begin april wordt hun boek *Afgemarcheerd!* in het bezoekerscentrum van Kamp Amersfoort gepresenteerd.

Vanaf 7 april is het boek verkrijgbaar bij o.a. Kamp Amersfoort. De prijs bedraagt € 17,95. ISBN 978-90-802573-9-9, 144 p. (A4 formaat).

De biografie van een beul

Het stokje van Kotälla - of toch niet?

In het voorjaar van 2019 verschijnt de biografie van Joseph Kotälla, de beruchtste bewaker van Kamp Amersfoort. Richard Hoving vertelt welke bijzonderheden hij tegenkomt. Deel 3: Het stokje van Kotälla?

Op de eerste dag van zijn proces vroeg president J.A. van Hamel van het Bijzonder Gerechtshof in Amsterdam aan Joseph Kotälla of de knuppel die voor hem op tafel lag, van hem was geweest. Kotälla ontkende en voegde daar tot ontzetting van de volgepakte publieke tribune aan toe, dat hij een dikkere knuppel had gebruikt als bewaker in Kamp Amersfoort...

Voorwerpen die in verband worden gebracht met Kotälla vormen een bijzonder onderdeel van mijn onderzoek. Ze zijn belangrijk omdat ze kunnen worden gebruikt om een verhaal te vertellen. Voorwaarde is dan wel dat de voorwerpen met zekerheid een rol moeten hebben gespeeld in het leven van Kotälla. En dat is niet altijd een uitgemaakte zaak. Twee voorbeelden.

Zweep

In een van de vitrines van het Amersfoortse museum Flehite ligt een bruinleren zweep met een gevlochten handvat. Volgens de collectiebeschrijving van het stadsmuseum 'zou' de 74 centimeter lange zweep met een diameter van 3,5 centimeter door Joseph Kotälla zijn gebruikt in Kamp Amersfoort. In een overzicht van de vijftig topstukken van Flehite dat in 2007 verscheen en waarin de zweep is opgenomen, is minder twijfel over de eigenaar. Het woordje 'zou' ontbreekt in de beschrijving. 'Hij is in Kamp Amersfoort gebruikt door de gewelddadige bewaker Joseph Kotälla.'

Het is onduidelijk hoe het martelwerktuig in de collectie van Flehite is terechtgekomen. Het wordt voor waarschijnlijk gehouden dat een van de gevangenen die achterbleef nadat de Duitsers half april 1945 halsoverkop het kamp hadden verlaten, de zweep mee naar huis heeft genomen en later aan het museum heeft geschonken. Het is dan

ook goed mogelijk dat Kotälla heeft gezwaaid met de bruinleren zweep die in de vitrine ligt. Maar zeker is het allerm minst.

Stokje

Vorig najaar meldde zich een 71-jarige Utrechtse bij de Stichting Nationaal Monument Kamp Amersfoort. Het ging niet goed met haar gezondheid en voordat het te laat was, wilde ze een aantal zaken hebben geregeld, vertelde ze. Een van de zaken was een dun roodbruin stokje van ongeveer twintig centimeter met een stukje touw aan de bovenkant dat als handvat diende. Volgens de vrouw had haar man het stokje afgepakt van Kotälla.

Ze vertelde dat haar man Evert Jan van den Brandhof na de bevrijding als 18-jarige in het bewarings- en verblijfskamp Kamp Laan 1914 was gaan werken. In het kamp, op de plek van het Duitse concentratiekamp, zaten Nederlanders vast die werden verdacht van collaboratie en landverraad, en een aantal voormalige Duitse kampbewakers. Op een dag had Evert Jan volgens zijn weduwe opdracht gekregen Kotälla samen met een aantal andere oorlogsmisdadigers naar het Bijzonder Gerechtshof te brengen waar ze werden berecht. Tijdens het transport ontdekte haar man dat Kotälla een houten stokje in zijn mouw had verborgen. Hij pakte het stokje af en nam het mee naar huis. Tot kort voor zijn dood in 1990, haalde Van den Brandhof het stokje geregeld uit de kast en poetste het op.

Hij drukte zijn vrouw meerdere keren op het hart het stokje van Kotälla goed te bewaren na zijn dood. En als ze er al vanaf wilde, dan moest het terug naar Kamp Amersfoort.

De kans dat het twintig centimeter lange houten stokje uit Kamp Amersfoort komt, is reëel. Archiefonderzoek leert dat Evert Jan van den Brandhof op 25 juni 1945 in dienst kwam als bewaker in Kamp Laan 1914. Hij bleef tot 1 november 1946 in Amersfoort werken. Joseph Kotälla zat tot mei 1946 in Amersfoort gevangenen. Het duurde tot november 1948 voordat het proces tegen de Beul van Amersfoort begon. De jonge Van den Brandhof was toen al even terug in de burgersamenleving en bezig een carrière op te bouwen. De kans dat hij betrokken was bij het transport van Kotälla is uitgesloten. Het is echter niet ondenkbaar dat Van den Brandhof als bewaker het twintig centimeter lange stokje tussen de vele spullen die de Duitsers in het kamp hadden achtergelaten, heeft gevonden. Maar daarmee is het nog niet het stokje van Kotälla.

Heeft u vragen, opmerkingen of suggesties? Mail naar: rhoving@hotmail.com of reageer via Stichting Nationaal Monument Kamp Amersfoort, Loes van Overeemlaan 19, 3832 RZ Leusden.

Richard Hoving (1971) is historicus en werkt als journalist voor het AD. In 2011 publiceerde hij "Het foute' kamp, De geschiedenis van het Amersfoortse interneringskamp Laan 1914 (1945-1946)".

Onderzoekers markeren executieplekken

Door: Johan de Kruijff

Sinds drie jaar zijn vrijwilligers van Kamp Amersfoort op zoek naar de geruimde executieplekken op de Leusderheide. Ons uiteindelijke doel is nabestaanden op de verschillende executiedata hun geliefden te laten herdenken op de plek van de fusillade.

Executieplekken op de Leusderheide

Tijdens de Tweede Wereldoorlog hebben op verschillende plekken rond Kamp Amersfoort en op de Leusderheide executies plaatsgevonden. De slachtoffers zijn ter dood veroordeeld tijdens een rechtszaak of als represaille gefusilleerd. Er zijn in totaal vijftien executies geweest:

- Oktober 1942 in het zuiden van de Leusderheide: 1 massagraf met 15 slachtoffers (represailles)
- Eind 1942 en 1943 op Jannetjesdal in het midden van de Leusderheide: 9 massagraven met 112 slachtoffers (rechtszaken)
- In 1944 noordelijk van de Leusderheide: 5 massagraven met 30 slachtoffers (represailles)

Wat doen wij?

In 1945 en 1946 zijn rond Kamp Amersfoort verschillende massagraven gevonden. Ze zijn destijds geruimd en de slachtoffers zijn herbegraven. Nu zijn die plekken vaak moeilijk terug te vinden. Ons onderzoeksteam heeft de intentie alle massa-executieplekken exact in kaart te brengen, te markeren, te beschermen en de namen van deze (elders herbegraven) slachtoffers herkenbaar te maken. Zodat uiteindelijk ook nabestaanden de plek kunnen bezoeken, waar hun dierbare is doodgeschoten. Nooit eerder kregen zij die kans.

Hoe is de onderzoeksgroep van Kamp Amersfoort samengesteld?

- Johan de Kruijff, 64 jaar, getuigen- en veldonderzoeker omgeving Leusderheide
- Pierre den Os, 63 jaar, voormalig politiecommandant, beheerder database gevangenen Kamp Amersfoort
- Inno Rutting, 50 jaar, voormalig luchtmacht officier, veldonderzoeker en explosievendeskundige
- René Veldhuizen, 70 jaar, voormalig luchtmachtpiloot, onderzoeker en opsporing vermiste personen
- Remco Reiding, 41 jaar, coördinator onderzoek en woordvoerder

Waarom nu pas dit onderzoek?

De Leusderheide is nog steeds verboden militair oefengebied. Tot voor kort lagen geruimde massagraven in lijn van de schietbanen. Nu worden er geen schietoefeningen meer in dit gebied gehouden en mogen wij veldonderzoek doen. Maar er is nog wel explosiegevaar van aanwezige oude, niet ontplofte munitie. Het veldonderzoek kunnen en mogen de onderzoekers namens Kamp Amersfoort daarom alleen doen onder begeleiding van de militaire terreinbeheerders, adjudant Adrie Bijsterbosch en bijzonder opsporingsambtenaar Raymond van den Berg, en met instructies van de Bergings- en Identificatie Dienst van de Koninklijke Landmacht.

Wat kunt u doen?

Het herdenkingskruis Jannetjesdal staat symbool voor alle executies op de Leusderheide. Hier vindt jaarlijks op 4 mei 's middags een herdenking plaats. U bent van harte welkom. (Meer informatie op onze website.) Wij zoeken zo veel mogelijk informatie om de nagedachtenis aan de slachtoffers levend te houden. Als u informatie, afscheidsbrieven, documenten of foto's heeft, meld u zich dan bij Kamp Amersfoort.

Leerlingen schrijven 'smokkelbrieven'

Door: Carla Huisman

Kamp Amersfoort biedt verschillende mogelijkheden voor bezoekende schoolklassen. Maar soms doet een school het op geheel eigen wijze. Het St. Bonifaciuscollege uit Utrecht liet de leerlingen smokkelbrieven schrijven.

Jaarlijks bezoeken duizenden leerlingen, uit heel Nederland, Kamp Amersfoort. Daar zijn we blij mee. Want Kamp Amersfoort wil haar motto *herinneren, bezinnen en leren* met zoveel mogelijk (jonge) mensen delen en uitdragen. Een bezoek krijgt nog meer impact als het wordt voorbereid of als een school daar achteraf aandacht aan besteedt.

Op 10 oktober 2017 kwam groep 3a1 van het atheneum van het St. Bonifaciuscollege in Utrecht op bezoek bij Kamp Amersfoort, waar de leerlingen een rondleiding kregen. Ter voorbereiding op dit bezoek kregen ze op school een PowerPointpresentatie over het kamp.

Enmaal terug op school kregen de leerlingen de opdracht

om een brief te schrijven vanuit het kamp, alsof ze zelf gevangene waren. De brieven waren gericht aan hun vrouw, broer, vriend, vader of een lid van hun verzetsgroep. Het moest een brief worden die uit het kamp werd gesmokkeld en dus niet onderhevig was aan censuur. De docent, Dirk van der Meer, heeft ons de brieven gestuurd. Aan de inhoud daarvan kun je goed teruglezen hoe de leerlingen zich hebben ingeleefd. Wat ze hebben gehoord en gezien tijdens de rondleiding. Wat blijkbaar indruk heeft gemaakt en hoe goed ze dat weten te verwoorden.

Met dank aan de leerlingen en Dirk van der Meer, docent St. Bonifaciuscollege Utrecht, en de gidsen van Kamp Amersfoort.

Brieffragment geschreven door Potao

1943 30 mei

Mijn Beste Neef,

Het leven hier in Kamp Amersfoort is erg zwaar
maar ik heb geen spijt dat ik een verzetsstrijder bent.
Ik zit al sinds 1943 10 mei in dit kamp. De eerste dag dat
we aankwamen begon het al. We moesten onze kleren
afgeven zodat we geen bezit meer hadden.
Alles werd ons afgepakt. We moesten bewijze van spreken
ook onze namen inleveren. In plaats daarvan kreeg
we Nummers. Ik had de nummer 1169 gekregen. Kort
daarna kregen we oude versleten kleren uit de
eerste Wereld oorlog. We kregen de opdracht om
op een rijtje te staan. We stonden in een zandbak van
40 meter lang en 3 meter breed. Ze zeiden dat wij 2 uur lang

amersfoort 10 December 19

Beste Arie,

Ten eerste gefeliciteerd met je verjaardag. Gelukkig ben je ondergedoken na dat ik ben gefakt en ik hoop dat je het niet te slecht hebt. Het wordt steeds kouder in het kamp en er is steeds minder te eten. Toen ik hier aankwam in September aankwam, omdat ik paspoorten heb verkast en joden heb helpen onderduiken, was het heel zwaar. Ik heb veel bomen om moeten kappen en ben in één maand tien kilo afgevallen. Per dag krijg je één sneetje brood en een kommetje soep. Er is slechte hygiëne en iedereen wordt ziek. In November ben ik gepromoveerd tot kok en

Brieffragment geschreven door Rens

Brieffragment geschreven door Tije

Utrecht
13 Juni 1942

naar Jan van
der Heyden.

Ik zit al 8 maanden in dit kamp. Ik kwam hier met de joden die bij mij onderdoken ondergedoken zaten. De joden zijn gelijk doorgegaan. Ik weet niet waarheen.

De andere mensen die hier zitten zijn Joden, Verzetsstrijders en nog meer. De kampbewaarders zijn verschrikkelijk en ze denken dat ze beter zijn dan ons. Elke dag is het vechten voor mijn leven. Ze laten ons hard werken en als je dat niet doet wordt je geslagen. We krijgen weinig te eten en de meeste mensen zijn meer levend dan dood.

Vernieuwingsplannen Leren van manipulatie en machtsmisbruik

Door: Willemien Meershoek

Er komt met steun van onder andere het vfonds en de Nationale Postcodeloterij een museumruimte onder de grond op de binnenplaats van Kamp Amersfoort. De bedoeling is dat dit najaar de schop in de grond gaat. We geven hiermee invulling aan ons motto bezinnen, herinneren en leren. We hebben de financiële middelen om de verbouwing aan te vangen, maar hebben nog aanvullende middelen nodig voor de inhoud. Met name voor het 'leren', voor het educatieve programma.

Wat houdt dit programma in?

Dit programma is voor elke bezoekersgroep die hier belangstelling voor heeft, maar in het bijzonder voor scholieren. De groep bezoekers doorloopt een test, waarbij ze zich bewust worden van de eigen vooroordelen. Iedereen heeft vooroordelen, maar we zijn ons daar vaak niet van bewust, terwijl ze wel in grote mate ons handelen bepalen.

Na deze test doet de groep een aantal subtiele en expliciete ervaringen op, waardoor men zich bewust wordt van manipulatie. Nieuwsbeelden met sterke leiders, protesten, oorlogen, vluchtelingen, aanslagen; gecombineerd met censuur, propaganda, framing en beeldmanipulatie vormen een fijnmazig net van bedoelde en onbedoelde beïnvloeding. De groepsleden ervaren hoe massamedia die ten prooi vallen aan ondemocratische regimes onze beeldvorming kunnen beïnvloeden. Tot slot doorlopen bezoekers een aantal situaties, waarin ze ervaren hoe processen als groepsdruk hun gedrag beïnvloeden.

Via virtuele situaties worden aan de individuele groepsleden vervolgens dilemma's voorgelegd die gaan over macht en machtsmisbruik.

De onderwerpen gaan niet alleen over onderdrukking en leed, maar juist het belang van hoop en inzicht dat er ook goede krachten in eenieder huizen, maken het krachtenveld van deze etappe compleet.

Na het doorlopen van de verschillende tests en ervaringen, worden deze 'gespiegeld', waardoor de groepsleden beseffen niet per se wijzer of beter te zijn dan de mensen van toen.

De terugkoppeling maakt duidelijk dat groepsprocessen van invloed zijn op gemaakte of te maken keuzes. En dat bij verlies van controle opeens andere keuzes naar voren komen. In complexe situaties bestaan geen eenvoudige keuzes. Mensen zijn feilbaar en situaties vaak complex. Ook in de huidige tijd.

Bewustwording hiervan kan ervoor zorgen dat we beter stilstaan bij onze keuzes, we kunnen ons afvragen of de invloed hierop van de groep (de mensen om ons heen) groot is. We beseffen dat we elke dag opnieuw de kans hebben om de meest bij onszelf liggende keuzes te maken en daar ook verantwoordelijkheid in te dragen.

Op de website (www.kampamersfoort.nl) is meer te lezen over de vernieuwingsplannen. Wilt u bijdragen aan de plannen? Word dan beschermmer van Kamp Amersfoort of neem contact op met Willemien Meershoek, directeur Kamp Amersfoort (06-53943235).

Nieuwe vrijwilligers aan het woord

Bij Kamp Amersfoort zijn verschillende vrijwilligers actief. Er zijn gidsen, gastvrouwen en gastheren, onderzoekers en terreinverzorgers. Vrijwilligerswerk bij Kamp Amersfoort is interessant en leerzaam. Gaandeweg kom je meer te weten over de geschiedenis en over de Tweede Wereldoorlog. Je leert omgaan met groepen volwassenen, kinderen, jongeren en uniformdragers. Je maakt deel uit van een betrokken team van vrijwilligers en vaste medewerkers. Heb je interesse? Stuur een mail naar carla@kampamersfoort.nl. Zij neemt vervolgens contact met je op.

Kees Groothuis

Mijn naam is Kees Groothuis. Ik ben een (in 1956) geboren en getogen Rotterdammer. Sinds 2000 ben ik woonachtig op hemelsbreed zo'n 500 meter van Kamp Amersfoort. De oorlog kreeg ik mee van mijn vader (hij vertelde over het 'vergeten bombardement' van Rotterdam in 1943 en werd opgepakt bij de razzia van november 1944) en mijn moeder, van wie alle zussen en broers op hongertocht gingen.

Van mijn Amersfoortse schoonfamilie heb ik gehoord over verschrikkingen van het kamp. Nooit meer oorlog, was het motto thuis. Ik heb me aangemeld als gids om dat uit te dragen. Gids zijn bij het kamp levert daar alle ingrediënten voor.

Gerti Wit-Meurs

Mijn naam is Gerti Wit-Meurs. Ik ben geboren in 1947 in Utrecht. Van 1968 tot 1986 ben ik als lerares Duits werkzaam geweest, het langst op de werkplaats van Kees Boeke in Bilthoven. Daarna heb ik tot mijn 68e in de makelaardij gewerkt. Sinds 1974 woon ik in Leusden.

Ik werk ook als vrijwilligster in het Rustpunt op begraafplaats Rusthof. En nu probeer ik sinds een half jaartje iets nuttigs te doen bij Kamp Amersfoort. Het werk van iedereen bij Kamp Amersfoort vind ik, nu ik hiermee heb kennisgemaakt, van groot maatschappelijk belang, zeker in de huidige tijd. Voor mij voegt het ook iets persoonlijk toe, want ik beschouw mijzelf als een zogeheten tweedegeneratie-oorlogsslachtoffer.

Ik hoop vanuit mijn kennis en ervaring er enigszins toe bij te dragen dat ook de huidige jongere generaties ervan doordrongen raken dat in elk geval in Nederland iets dergelijks als in 1940-45 nooit meer mag gebeuren.

Karin van Steeg

Ik ben Karin van Steeg, geboren in 1964 in Dordrecht, moeder van twee dochters en oma van twee kleindochters. Ik ben werkzaam geweest als leerkracht in het basisonderwijs en als pleegmoeder. In totaal heb ik negen pleegkinderen van 0 tot en met 9 jaar onder mijn hoede gehad.

Mijn grootste passie op dit moment is de genealogie van mijn familie. Zo kwam ik in 2016 terecht in Putten, waar een deel van mijn voorouders vandaan komt. Bij de razzia van Putten in oktober 1944 zijn dertien familieleden van mij weggevoerd. Slechts twee van hen zijn teruggekeerd.

Mijn link met Kamp Amersfoort is hiermee gelegd. Ik ben me steeds meer gaan verdiepen in de gebeurtenissen tijdens WOII en wil mijn kennis en inzichten heel graag delen met anderen, vandaar mijn aanmelding als vrijwilliger. Ik hoop als gids/gastvrouw vele mensen te mogen begroeten en rondleiden, waaronder hopelijk ook heel veel kinderen.

Belevissen van een gids

Onno Doorn

“Wat is sadisme?”, vroeg de juf aan de kinderen van groep 7. We hadden met de groep naar een video gekeken waarin twee oud-gevangenen vertellen over hun herinneringen en ervaringen in Kamp Amersfoort. Enkele keren was het woord sadisme gevallen. Er viel een stilte. Weer vroeg de juf: “Wat is sadisme? Wie van jullie weet dat?” Opnieuw een stilte. De leerlingen keken wat naar elkaar.

Onverwacht vroeg de juf mij: “meneer de gids, kunt u de kinderen uitleggen wat sadisme is?”

In enkele seconden schoten wat gedachten door mijn hoofd. Natuurlijk kon ik iets vertellen over sadisme of masochisme- over het plezier van iemand die geniet van het lijden van een ander of geniet van een ander pijn te doen. Maar kinderen van groep 7? Wat is in de belevingswereld van een kind van groep 7 nu sadisme?

Opeens wist ik het. “Weten jullie wat sadisme is?”, zei ik, “Sadisme is een ander pesten.” Op datzelfde moment begon een jongen te huilen. Direct liep de juf naar hem toe en troostte hem. Aan het eind van de rondleiding liepen we door een stuk bos. Als gids loop ik dan meestal vooraan. Ineens liep die jongen naast me. Ik zag een traan op zijn

wang. Hij zei: “meneer, wat ben ik blij dat u zei dat pesten sadisme is.” Ik zei niets, legde mijn arm over zijn schouder en samen liepen we zwijgend naar het hoofdgebouw.

Onno Doorn is emeritus predikant en sinds enkele jaren verbonden als gids bij Kamp Amersfoort.

In Memoriam:

'Klokluider' Frans van den Berg

Frans van den Berg is op 1 december na een ziekbed overleden. Van den Berg luidde jaarlijks de appèlklok tijdens de herdenking van de overdracht van Kamp Amersfoort aan het Nederlandse Rode Kruis. Hij werd 87 jaar.

"Frans was een geliefde gast in het bezoekerscentrum van Kamp Amersfoort en door zijn vader was hij enorm verbonden met deze plek", zei Willemien Meershoek, directeur Kamp Amersfoort. "We zullen zijn bevoegenheid en warme belangstelling missen."

De nazi's hadden de vader van Frans aangesteld als kok in het kamp, al kon hij de gevangenen nauwelijks aan voldoende eten helpen. Hij moest er tot de bevrijding blijven.

Na het vertrek van de kampbewakers op 19 april 1945 kwamen Frans en zijn moeder lopend naar Kamp Amersfoort. De toen 15-jarige Frans werd door Loes van Overeem van het Nederlandse Rode Kruis gevraagd de appèlklok te luiden bij de bevrijding van Kamp Amersfoort.

Na de oorlog bleef Frans van den Berg dat jaarlijks doen

tijdens de herdenkingen op 19 april en op 4 mei. Vorig jaar moest hij vanwege zijn broze gezondheid voor het eerst verstek laten gaan. Zijn kleindochter Rowan neemt sindsdien de honneurs waar.

De originele appèlklok maakt onderdeel uit van de collectie van ons bezoekerscentrum.

Koerierster Nelly Benders

Door: José Huurdeman

Limburgse verzetslieden in Kamp Amersfoort schreven briefjes aan het voedselbureau in Baarlo waar Nelly Benders werkzaam was. Zij vroegen om een koerierster. Dat werd Nelly.

Ze bracht brieven en pakjes naar SS'er Josef Stenger, *Arbeitsführer* van het *Schweinekommando*, met wie zij op het station afsprak. Later bracht zij de illegale spullen naar boer Evert Reemst, de schillenophaler van het kamp. Brieven verstopte zij in haar ondergoed en kousen. Brood, rookwaar, bijbeltjes, medicijnen en hosties in een tas.

Wekelijks reisde Nelly per trein naar Amersfoort tot in oktober 1944 de frontlijn dwars door Nederland lag.

Zij heeft meegewerkt aan een interview van Kamp Amersfoort en haar verhaal staat opgetekend in het boek 'Bij de beuk linksaf', zodat het bewaard blijft voor volgende generaties.

Tot het laatst toe kwam Nelly Benders naar de herdenkingen van Kamp Amersfoort. Ze overleed op 19 oktober 2017 op de leeftijd van 101 jaar.

Oud-bestuurslid Piet Hoevenaars

Op 18 januari 2018 is ons oud-bestuurslid Piet Hoevenaars overleden. Hij zette zich jarenlang in voor het behoud van de resten van Kamp Amersfoort.

Luitenant-kolonel buiten dienst Hoevenaars had een lange carrière in het Nederlandse leger. Hij werd veelvuldig onderscheiden.

In de jaren negentig was Hoevenaars één van de

drijvende krachten achter pogingen om Kamp Amersfoort te behouden en een bezoekerscentrum voor belangstellenden te laten bouwen.

Hij was ook een van de oprichters van de Stichting Schuilplaatsverleners.

Hoevenaars stond ook op hoge leeftijd nog bekend als strijdbaar, bevlogen en betrokken. Hij was al enige tijd ziek. Piet Hoevenaars werd 90 jaar.

In Memoriam

Bestuur en medewerkers van Kamp Amersfoort ontvingen bericht van het overlijden van de oud-gevangenen:

Theodorus Johannes Viljeer,	geboren op 13 mei 1922, <i>overleden op 10 maart 2018</i>
Arie Dekker,	geboren op 2 juli 1923 te Gouda, <i>overleden op 19 februari 2018 te Gouda</i>
Nico van Hasselt,	geboren op 19 februari 1924 te Deventer, <i>overleden op 14 februari 2018 te Amsterdam</i>
Douwe Johannes Osinga,	geboren op 26 juli 1922, <i>overleden op 22 december 2017</i>
Gien Wilpstra-Hasper,	geboren op 25 oktober 1925, <i>overleden op 6 december 2017</i>
Jo Knoops ,	geboren op 13 februari te Nijmegen, <i>overleden op 4 december 2017 te Nijmegen</i>
Stoffer Koekoek,	geboren op 1 juni 1921, <i>overleden op 8 november 2017</i>
Tom de Booij,	geboren op 25 augustus 1924 te Vlissingen, <i>overleden op 8 november 2017 te Noordwijk aan Zee</i>

Vanaf deze plaats spreken wij onze deelneming uit.

Agenda

Maandag 9 april
06.30 - 08.00 uur

Herdenking executie 77 Sovjetsoldaten

Monument Koedriest, Loes van Overeemlaan, Leusden. Parkeren bij de golfbaan. Verzamelen vanaf 06.15 uur. Na afloop zijn er koffie/thee en broodjes bij Kamp Amersfoort. Daarna kunt u deelnemen aan een rondleiding.

Donderdag 19 april
13.30 - 15.00 uur

Herdenking Kamp Amersfoort

Loes van Overeemlaan 19, Leusden. Tijdens de herdenking spreken oud-gevangene Foppe Dupon, nabestaande Gabriëlle de Kroon en Kim Putters (zie elders in dit magazine). Na het in acht nemen van twee minuten stilte start het defilé langs het monument 'Gevangene voor het Vuurpeloton'. Het orkest van de Politieharmonie Oost-Brabant o.l.v. dirigent Martien Maas en vocaliste Maaïke Hupperetz van de 'Fontys Hogeschool voor de Kunsten' te Tilburg verzorgen muziek en zang. Parkeren alleen met parkeerkaart; aan te vragen via info@kampamersfoort.nl.

Vrijdag 4 mei
11.00 - 15.30 uur

Rondleidingen

Loes van Overeemlaan 19, Leusden. Elk halfuur start een rondleiding, de eerste om 11.00 uur, de laatste om 15.30 uur. De rondleidingen zijn gratis. U dient wel entree te betalen (volwassenen: € 5,-; jongeren van 8 tot 18 jaar € 2,50; oud-gevangenen, veteranen, beschermers en kinderen tot 8 jaar gratis). Aanmelden vooraf is niet nodig.

Vrijdag 4 mei
13.00 - 15.00 uur

Herdenking executies

Jannetjesdal, Kolonel van Royenweg, Leusden. Onder begeleiding van de terreinbeheerder van defensie kunt u de executieplekken bezoeken en de herdenkingsplechtigheid bijwonen. De herdenking begint om 14.00 uur. Deelnemers dienen uiterlijk 13.30 uur aanwezig te zijn op het verzamelpunt aan de Kolonel van Royenweg in Leusden.

Vrijdag 4 mei
18.00 - 20.15 uur

Stille Tocht en Dodenherdenking

Loes van Overeemlaan 19 / Dodeweg 31, Leusden. Opstellen vanaf 18.00 op het parkeerterrein van de Politie Landelijke Eenheid aan de Loes van Overeemlaan 11 in Leusden. Om 18.40 uur start de Stille Tocht (langs het monument 'Gevangene voor het vuurpeloton' naar het Russisch Ereveld en de oorlogsgraven op begraafplaats Rusthof). Om 20.00 uur is het twee minuten stil. De bezoekersruimte van Kamp Amersfoort is tot 17.00 uur geopend.

Zaterdag 5 mei
11.00 - 15.30 uur

Rondleidingen

Loes van Overeemlaan 19, Leusden. Elk halfuur start een rondleiding, de eerste om 11.00 uur, de laatste om 15.30 uur. De rondleidingen zijn gratis. U dient wel entree te betalen (volwassenen: € 5,-; jongeren van 8 tot 18 jaar € 2,50; oud-gevangenen, veteranen, beschermers en kinderen tot 8 jaar gratis). Aanmelden vooraf is niet nodig.

Woensdag 9 mei
11.00 - 12.00 uur

Herdenking Russisch Ereveld

Dodeweg 31, Leusden. Jaarlijkse herdenking en kranslegging op het Russisch Ereveld, georganiseerd door de Ambassade van de Russische Federatie in samenwerking met andere ambassades en ondersteund door de Stichting Russisch Ereveld en Begraafplaats Rusthof.

Zondag 8 juli
11.00 - 12.00 uur

Loes van Overeem Lezing door Ad van Liempt

Ter herinnering aan Loes van Overeem van het Rode Kruis, die op 8 juli 1943, 75 jaar geleden, voor het eerst toegang probeerde te krijgen tot het kamp.

Vrijdag 20 juli
14.00 uur

Herdenking executie Inlichtingendienst

Zondag 29 juli
14.00 uur

Herdenking executie 2^e OD-proces

Meer informatie over de herdenkingen, evenementen en lezingen vindt u op www.kampamersfoort.nl